

POMORSKA BAŠTINA

'Prošli smo kalvariju dok smo pronašli način kako napraviti naš ploveći muzej'

Rekonstrukcijom starog drvenog teretnog broda koji je spašen od potonuća i 2018. obnovljen po uzoru na lošinjske logere s kraja 19. stoljeća, na Lošinju je stvoren jedinstveni projekt plovećeg muzeja koji ove godine ide i na Barcolanu

Loger ima stalnu posadu koju čine kapetan Gilberto Fazlić i mornar Steno Vidulić i oni svakodnevno brinu o brodu, ali i idu s njim i na regate

TEKST Renata Skudar
FOTO
 Saša Zinaja/NFOTO i
 Turistička zajednica
 Grada Malog Lošinja

Originalnom lošinjskom logeru ima vrlo malo izravnih podataka. Postoje samo opće informacije o takvom tipu broda, vremenu u kojem je nastao i bio korišten te vrstama tereta koji je prevozio, što mu je bila osnovna namjena. Fragmentarna, zapravo imaginarna povijest ovog jedrenjaka shvaćena je kao prilika za propitivanje njegove autentičnosti i tradicije, i to je bio motiv iz kojeg je nastala još jedna fascinantna lošinjska priča - Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Lošinja - Lošinjski loger Nerezinac.

Drveni teretni brod Dražica, koji je nadživio mnoge vlasnike, parni stroj i tri dizelska motora, spašen je od potonuća te je 2018. obnovljen po uzoru na lošinjske logere s kraja 19. stoljeća. Nakon rekonstrukcije brod je preimenovan u Nerezinac, a ime je dobio po prvom nerezinskom brodu Primo Neresinotto, izgrađenom

1861. godine. Loger Nerezinac dočarava bogatu pomorsku i brodograditeljsku tradiciju Lošinja. Restauriranjem broda i njegovom preobrazbom u interpretacijski centar na otvorenom ostvarena je jedinstvena turistička infrastruktura - ploveći muzej! Riječ je o atraktivnoj vizuri tradicionalnog jedrenjaka kakav se je nekada gradilo u lošinjskim i nerezinskim brodogradilištima, a danas obogaćuje vizualni identitet sjevernog Jadrana.

Nerezinac vrlo rado diže svoja jedra i sudjeluje na regatama tradicijskih plovila diljem Kvarnera, ali i na drugim pomorskim turističkim manifestacijama. Ovaj posve drugačiji interpretacijski centar pomorske baštine, na brodu koji nije samo usidren ili privezan već i plovi, možete zateći na raznim mjestima - lučicama i uvalama ili negdje na moru. Prošlost lošinjskog logera polučila je jedinstven muzejski postav koji prikazuje svakodnevni život na obalnom jedrenjaku krajem 19. stoljeća. Multimedijalni postav u potpalublju prikazuje život na brodu kroz pet karakterističnih tematskih cjelina - kroz posadu, hranu, terete, pomorske rute te gradnju i održavanje broda. Istovremeno paluba broda pretvara se u jednu veliku radionicu u kojoj se mogu isprobati razne mornarske vještine - krpanje jedara, vezanje mornarskih čvorova, ribanje palube, puhanje u rog ili podizanje jedra.

Puno je ljudi zaslužno što ovaj povijesni raritet ponovo uplovlja u lošinjske lučice, no posebno treba istaknuti Ferdinanda Zorovića, voditelja projekta obnove lošinjskog logera i člana Turističkog vijeća Turističke zajednice Grada Malog Lošinja. "Drveni teretni brod Dražica tijekom prošlog stoljeća se dobrano naradio, a 2012. je završio u Nerezinama gdje je četiri godine čekao neke bolje dane. U međuvremenu sam kao član Turističkog vijeća bio nominiran da pratim projekt 'Mala barka 2 - Očuvanje pomorske baštine Sjevernog Jadrana', koji je sufinanciran sredstvima EU fonda za regionalni razvoj iz Programa suradnje Interreg V-A Slovenija - Hrvatska, koji je provodila Primorsko-goranska županija. Prije toga smo pokušavali na razne načine doći do novca kojim bismo financirali ovu priču, no nije bilo puno ljudi koji su vjerovali da je to moguće. Osim toga, postoji nekakvi romantičarski odnos prema brodovima jedrenjacima, ali ništa nije bilo romantično u to vrijeme. Mornari su bili gladni i žedni, bos i nikakvi, puni buha i šporki", govori za Navigare Fernando Zorović. Hrvatska pomorska baština iznimno je bogata i vrijedna, no ona nikada nije popisana i stručno katalogizirana kako bi se mogla unijeti u nacionalni registar materijalne i nematerijalne baštine i time se trajno sačuvati od nestajanja. Tradicijske vještine

i zanati gotovo da su izumrli, stoga je glavni cilj projekta "Mala barka 2" bio zaštita i revitalizacija pomorske baštine te potvrda njene vrijednosti na načelima održivog turizma.

"Interreg je iznjedrio projekt 'Mala barka 2' i mi smo na nje-ga uz pomoć Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodogradivne baštine Kvarnera i Istre kandidirali ovaj brod. Prošli smo na natječaju i u sklopu ovog projekta od županije smo dobili 139 tisuća eura. Trup broda je prebačen u brodogradilište Lošinjske plovidbe u Malom Lošinj. Nakon toga trebalo ga je dodatno popraviti i nadograditi jer se brod, kao i kuća, radi od temelja, od kobilice. Brod je ono u što ga pretvorite, tako da je stari drveni pjeskar u dvije godine mukotrpnog rada pretvoren u lošinjski loger. On je danas lošinjski loger, obnovljen po uzoru na tradicionalne logere koji su građeni u Nerezinama. Da bismo dobili originalnu sliku i omjere logera sa snastima, jarbolima i svemu ostalom u ovu se priču uključila i struka - projektantski biro RI- Naval iz Kastva, Pomorski fakultet iz Rijeka i dizajnerski biro Kindin, a pod dirigentskom palicom Hrvatskog registra brodova. Nigdje nismo uspjeli pronaći nijedan ugovor o gradnji ovakvog broda. To znači da je u ona vremena došao kapetan u brodogradilište i rekao kakav brod želi, koliko širok i dugačak i stisla se ruka. To je bilo sve. Nikakvih nacrti nije bilo. I mi smo morali krenuti od početka. No ništa nam bilo teško zato što je naš motiv bio jasan, da vratimo na Lošinj našu bogatu pomorsku baštinu", naglasio je Zorović.

Lošinjski loger Nerezinac danas je dio hrvatske kulturne baštine. Za njegovu rekonstrukciju utrošeno je više od 400 tisuća eura. Osim novca iz europskih fondova koji je bio početni kapital, Ministarstvo turizma je u dva navrata dalo po 100 tisuća eura, a Grad Mali Lošinj za obnovu je izdvojio još dodatnih 100

tisuća eura. Nerezinac je upisan u Hrvatski registar brodova kao motorna jahta koja može prevoziti 12 osoba, uz 2 člana posade. Dužina trupa iznosi 18,60 metara, no zajedno s kosnikom njegova je ukupna dužina 24 metra. Širok je oko 5 metara, ima dva jarbola i može prevoziti do 30 tona tereta. Površina jedara je 170 kvadratnih metara, a riječ je o dva sošna, dva vršna i četiri floka. Nerezinac je na stalnom vezu na Rivi lošinjskih kapetana u Malom Lošinj, ispred Muzeja Apoksiomena. U vlasništvu je Grada, a na korištenje ga je dobila Turistička zajednica Grada Malog Lošinja. Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Lošinja - lošinjski loger Nerezinac dobio je 2019. nagradu Hrvatske turističke zajednice u kategoriji Inovacija godine.

"Naš je brod plovidbeni muzej, on sudjeluje na regatama tradicijskih plovila u ovom dijelu Kvarnera, a plovili smo i u Split, Piran i Portorož. Loger ima obavezu da se pojavi na svim regatama koje su organizirane u sklopu EU projekta 'Mala barka2'. Bili smo i na manifestacijama koje nisu striktno regatne, ali imaju veze s morem i pomorstvom, kao što je Rapska fjera. Organizirali smo i nautički koncert u vali Engleza, na logeru je svirao cijeli puhački orkestar, 40 ljudi, a oko nas je bilo 300 brodice. Imamo dozvolu Lučke kapetanije ispostava Mali Lošinj da loger svaki četvrtak uplovljava u valu pod jedrima, uz pomoć motora. Loger daje dodatnu vrijednost svakoj našoj manifestaciji. Na jesen se spremamo ići i na Barcolanu, najveću regatu u ovom dijelu Jadrana koja se održava u Trstu. Nama sve to izuzetno koristi zato što loger predstavlja pomorsku tradiciju otoka Lošinja gdje god se pojavi", govori za Navigare Dalibor Cvitković, direktor Turističke zajednice Grada Malog Lošinja.

Budući da je brod djelomično izgrađen sredstvima iz europskih fondova, on se pet godina ne može koristiti u komercijalne

Atraktivnom vizurom

tradicionalnog jedrenjaka kakav se nekad gradilo u lošinjskim i nerezinskim brodogradilištima. Nerezinac je danas zaštitni znak Lošinja i dio hrvatske kulturne baštine

Nerezinac je ime dobio po prvom nerezinskom brodu Primo Neresinotto, izgrađenom 1861., a svi sustavi na njemu napravljeni su kao u 19. stoljeću

Kapetan broda

Gilberto Fazlić
i mornar Steno
Vidulić s direktorom
TZ-a Grada Malog
Lošinja Daliborom
Cvitkovićem i
Ferdinandom
Zorovićem,
voditeljem projekta
obnove lošinjskog
logera

svrhe, stoga je posjet brodu besplatan, a godišnje ga dode razgledati oko deset tisuća posjetitelja. "Sve troškove broda, plovidbu, održavanje i posadu financira Grad Mali Lošinj i Turistička zajednica Grada Malog Lošinja. Od ožujka iduće godine moći ćemo brod koristiti i u komercijalne svrhe, iznajmljivati ga za privatne događaje, a pripremamo i sadržaje koje ćemo nuditi turistima. To će biti zalazak sunca sa stručnim vođenjem, a razmišljamo i o organiziranju team buildinga koji će uključivati i jedrenje. To će sigurno biti jedinstveni doživljaji", najavio je Cvitković.

Lošinj je kameni otok i u davna je vremena na njemu život bio vrlo težak. Ljudi nisu imali dovoljno prostora na kojem bi se mogli baviti poljoprivredom i stočarstvom te su se morali okrenuti prema moru. "Prvotno su bili mornari i pomorci, no nakon nekog vremena su odlučili da više neće ploviti za druge pa su sami počeli graditi brodove. Nije im trebalo dugo da izgrade svoju flotu brodova. Zlatno razdoblje lošinjskog pomorstva nastaje u drugoj polovici 19. stoljeća kada je diljem svijeta plovilo oko 250 jedrenjaka, od kojih je većina izgrađena u lošinjskim škverovima. Samo je uvala Augusta imala sedam škverova. Lošinj je u to doba bio treća luka na Jadranu, odmah iza Trsta i Rijeke. Za razliku od ovih velikih prekoceanskih brodova, loger je građen i u manjim dimenzijama. Ovaj manji jedrenjak, težački brod, koristio se na sjevernom dijelu Lošinja i djelomično oko Cresa. On je prevozio rasuti teret: drvo, pijesak, vapno pa čak i stoku. Zbog plitkog gaza mogao je pristati u dosta manjih uvala i može se reći da je on othranio veliki dio otoka. Kraj lošinjskog pomorstva počeo se nazirati u prvoj polovici 20. stoljeća kada se prešlo s jedrenjaka na parobrode. Lošinjani su vjerovali u snagu vjetra i nisu se na vrijeme prilagodili modernim tehnologijama zbog činjenice da žive na otoku koji iziskuje dodatne troškove nabave materijala. Ali oni su kao pomorci imali svoje velike kapetanske kuće koje su se ubrzo pretvorile u prve pansionere za iznajmljivanje, tako da nije bilo velike stagnacije u gospodarstvu. Kako je zamiralo

pomorstvo tako se počeo razvijati turizam, ali opet na osnovama pomorstva, na onome što su pomorci i brodograditelji stekli i napravili na otoku", pojasnio je Cvitković.

Oko 200 ljudi radilo je na rekonstrukciji Nerezinca zato što takvih jedrenjaka više nema. Nema ni originalnog nacrt logera, nema više ni toliko škverova koji rade drvenjake. Puno se stvari ponovo učilo jer se nije imalo koga pitati. Lošinjani danas kroz loger nastoje oživjeti dio svoje pomorske tradicije, ali šalju i snažnu poruku. Stvorili su know-how koji mogu dati i drugima na Jadranu koji imaju slične projekte. "Logeri su rađeni ručno, zato je rekonstrukcija našeg logera i bila toliko izazovna. Većina zanata je izumrla, ljudi više ne znaju toliko stvari raditi od drveta, a sada su ih ponovo učili. Sada postoji taj know-how na Lošinju i naša je poruka ljudima koji imaju mogućnost renoviranja starih brodova na Jadranu da nas kontaktiraju. Mi smo prošli kalvariju dok smo pronašli način kako napraviti i registrirati ovaj brod, koji je muzej na dva pogona, motor i jedra. Nigdje nije postajao nacrt za koji bismo se mogli uhvatiti. Zahvaljujući struci, mnogobrojnim entuzijastima i ljudima koji su radili u škverovima, skupili smo i stekli neprocjenjivo znanje. Bilo bi dobro da se to znanje iskoristi i prenese i na druga mjesta po Jadranu. Bez obzira bio to loger, gajeta ili neki drugi brod, ovakvih punktova bi trebalo biti više na Jadranu. To je ujedno i borba protiv plastifikacije i želja da se tradicijska brodogradnja sačuva. Da je bilo izazovno, bilo je! Jer ovakav brod ne postoji nigdje na Jadranu. Turistički brodovi koji imaju jedra, imaju ih samo za ukras, ne mogu na njima ploviti, već plove isključivo na motor. A mi to možemo, mi možemo jedriti", govori Ferdinando Zorović.

Loger ima stalnu posadu, čine je kapetan Gilberto Fazlić i mornar Steno Vidulić. Svakodnevno brinu o brodu, a najviše posla imaju upravo u ovo vrijeme jer Nerezinac pripremaju za novu sezonu. "Svi sustavi na brodu su napravljeni na isti način kako su bili napravljeni u 19. stoljeću. Nerezinac je relikv prošlosti i prikazuje kako se nekad živjelo i radilo na logeru. Osjećaj zapovijedanja ovim brodom jedinstven je i poseban. Isplovljavamo jednom tjedno kako bismo provjerili rade li svi sustavi uredno. U ljetnim mjesecima isti taj dan i jedrimo kako bismo pokazali ljepotu broda. Da bismo podigli jedra potrebno je najmanje šest ljudi, a tu nam pomaže dodatna posada, to su članovi našeg jedriličarskog kluba Jugo. Ljudi koji prolaze kraj nas fotografiraju brod, vide da je uistinu poseban, na što smo ponosni. Oni koji dodu na brod oduševljeni su time što je brod napravljen od drveta. Posebno su impresionirani kada vide koliko je puno truda u njega uloženo jer su dijelovi napravljeni ručno. Čak su i bokobrani napravljeni od konopa, baš kao nekad. Najduže smo bez stajanja plovili na liniji Rijeka - Vis - Split. Nismo stali na Visu, nego smo se okrenuli i produžili do Splita", kazao je za Navigare Gilberto Fazlić.

Nerezinac od iduće školske godine postaje školski brod, i to je još jedna u nizu dodanih vrijednosti ovog projekta. Naime, postignut je dogovor sa Srednjom školom Ambroza Haračića, koja u svom kurikulumu programu ima smjer nautičar i brodstrojarski te će mladi nautičari i strojarji odrađivati 40 sati školske prakse upravo na logeru.

'Sada postoji taj know-how na Lošinju i naša je poruka ljudima koji imaju mogućnost renoviranja starih brodova na Jadranu da nas kontaktiraju'